

УДК 378:781.2:78.02

DOI <https://doi.org/10.24919/2308-4863/48-1-14>

Яна КИРИЛЕНКО,

orcid.org/0000-0001-9823-3897

кандидат мистецтвознавства,

доцент кафедри академічного та естрадного вокалу

Київського університету імені Бориса Грінченка

(Київ, Україна) *y.kyrylenko@kubg.edu.ua*

Ірина КОНДРАТЕНКО,

orcid.org/0000-0002-5853-6292

кандидат мистецтвознавства,

доцент кафедри мистецьких дисциплін

Національного університету

«Чернігівський колегіум» імені Т. Г. Шевченка

(Чернігів, Україна) *kondratenko.choir@gmail.com*

Ірина ПАРФЕНТЬЄВА,

orcid.org/0000-0001-6201-4916

доктор філософії в галузі освіти, доцент,

доцент кафедри музичного мистецтва

Миколаївського національного університету

імені В. О. Сухомлинського

(Миколаїв, Україна) *innagek68@gmail.com*

АДАПТАЦІЯ СТУДЕНТІВ ВОКАЛЬНО-ХОРОВИХ СПЕЦІАЛЬНОСТЕЙ ДО УМОВ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ

У статті висвітлено сутність понять «вокально-хорове мистецтво», «дистанційне навчання» та його характерні риси (гнучкість; модульність; паралельність; велика аудиторія; економічність; технологічність). Визначено, що дистанційне навчання з використанням електронних технологій широко застосовується у навчанні студентів вокально-хорових спеціальностей. Зауважено, що вокально-хорова підготовка вимагає системної організації навчально-професійного матеріалу, структурування змісту вокально-хорових дисциплін у п'ять основних блоків, згідно напрямів: теоретичний блок спрямований на забезпечення студентів теоретичними знаннями в галузі вокально-хорової педагогіки та мистецтва; метою технологічного блоку є озброєння методичним арсеналом: технологією диригування, технологією та психотехнікою хорового співу, методиками роботи з хоровими колективами; дослідницький блок орієнтований на організацію та педагогічний супровід науково-дослідної діяльності студента; виконавчий – на оволодіння навичками виконання вокально-хорових творів; педагогічний блок націлений на координування самоосвітньої діяльності студентів з вивчення вокально-хорового репертуару в реальних професійних умовах, аналізу науково-педагогічних праць та виконавського досвіду авторитетних хорових диригентів. З'ясовано особливості реалізації дистанційного навчання у вокально-хоровій підготовці. Досвід організації та проведення хорової практики показав, що найбільшу ефективність мають такі форми дистанційної роботи, як вебінари, відеоконференції, онлайн-консультації, що проводяться на навчальних платформах ZOOM та Moodle (Big Blue Button). Студенти мають можливість, використовуючи інноваційні мережеві технології, прикладом яких є музичні стрімінгові платформи та сервіси, вокально вивчати голоси хорових партій, стежити за просуванням музичних виконавців та результатами їх творчості. Наведено особливості роботи викладачів та студентів у конференц-програмі Microsoft Teams. Зауважено, що важливим чинником професійного розвитку студента мистецького вузу є його участь у вокальних конкурсах та фестивалях, які в умовах сьогодення набули онлайн формату. Запропоновано заходи щодо подальшого поширення дистанційних технологій у підготовці студентів вокально-хорових спеціальностей.

Ключові слова: вокально-хорове мистецтво, дистанційне навчання, самопідготовка, стрімінгові платформи, онлайн-конкурси, онлайн-фестивалі.

Yana KYRYLENKO,

orcid.org/0000-0001-9823-3897

PhD in Arts,

*Associate Professor at the Department of Academic and Pop Vocal
Borys Grinchenko Kyiv University
(Kyiv, Ukraine) y.kyrylenko@kubg.edu.ua*

Iryna KONDRATENKO,

orcid.org/0000-0002-5853-6292

PhD in Arts,

*Associate Professor at the Department of Art Disciplines
T. H. Shevchenko National University «Chernihiv Colehium»
(Chernihiv, Ukraine) kondratenko.choir@gmail.com*

Iryna PARFENTIEVA,

orcid.org/0000-0001-6201-4916

*Doctor of Philosophy in Education, Associate Professor,
Associate Professor at the Department of Musical Arts
V.O. Sukhomlynskyi National University of Mykolaiv
(Mykolaiv, Ukraine) innagek68@gmail.com*

ADAPTATION OF STUDENTS OF VOCAL AND CHORAL SPECIALTIES TO THE CONDITIONS OF DISTANCE LEARNING

The article highlights the essence of the concepts of "vocal and choral art", "distance learning" and its characteristics (flexibility; modularity; parallelism; large audience; economy; manufacturability). It is determined that distance learning with the use of electronic technologies is widely used in the teaching of students of vocal and choral specialties. It is noted that vocal and choral training requires systematic organization of educational and professional material, structuring the content of vocal and choral disciplines in five main blocks, according to areas: theoretical block is aimed at equipping students with theoretical knowledge in vocal and choral pedagogy and art; the purpose of the technological unit is to arm the methodological arsenal: conducting technology, technology and psychotechnics of choral singing, methods of working with choirs; the research unit is focused on the organization and pedagogical support of the student's research activities; executive – to master the skills of performing vocal and choral works; the pedagogical block is aimed at coordinating the self-educational activities of students in the study of vocal and choral repertoire in real professional conditions, analysis of scientific and pedagogical works and performance experience of authoritative choral conductors. The peculiarities of the implementation of distance learning in vocal and choral training are clarified. The experience of organizing and conducting choral practice has shown that the most effective forms of remote work, such as webinars, video conferences, online consultations, conducted on educational platforms ZOOM and Moodle (Big Blue Button). It is determined that students have the opportunity, using innovative networking technologies, such as music streaming platforms and services, to study the voices of choral vocals, to monitor the progress of music performers and the results of their work. The peculiarities of the work of teachers and students in the conference program Microsoft Teams are given. It is noted that an important factor in the professional development of an art student is his participation in vocal competitions and festivals, which in today's conditions have acquired an online format. Measures for further dissemination of distance technologies in the training of students of vocal and choral specialties are proposed.

Key words: *vocal and choral art, distance learning, self-training, streaming platforms, online competitions, online festivals.*

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок з важливими практичними завданнями. В умовах модернізації вищої освіти кількість годин, відведених на викладання практично всіх дисциплін, є не зовсім достатнім для ґрунтовної та глибокої підготовки до майбутньої професійної діяльності у сфері вокально-хорового мистецтва. Така ситуація позначається і на організаційних підходах до занять з різних дисциплін, та на методику їх викладання. Деякі музичні дисципліни, особливо практичного характеру,

починають адаптуватись до процесів інтеграційного характеру, які, звичайно ж, у низці випадків необхідні. Однак ці дисципліни в даний час не повинні бути позбавлені процесів, які можна охарактеризувати як деяку «інклюдію» або глибоке занурення в предмет, що є особливо важливим для формування специфічних співочих навичок. Ефективність освітнього процесу багато в чому ж визначається рівнем та якістю використання сучасних освітніх технологій, розширенням комплексу методичних прийомів та форм навчання,

спрямованих на активізацію діяльності студентів під час заняття. Враховуючи умови сьогодення, для вирішення вказаних проблем більшої актуальності набуває застосування сучасних засобів електронної комунікації в ході освітнього процесу. Крім використання електронних довідникових систем і мережі Інтернет в цілому, найважливішою для студентів вищої школи стає дистанційна форма навчання.

Дистанційне навчання – новий формат реалізації освітнього процесу, спосіб переходу від репродуктивної до активної парадигми освоєння знань, до освіти, заснованої на конструктивній спільній діяльності всіх учасників навчального процесу. Однак, і в Україні, і за кордоном як раніше існує низка проблем пов'язаних із адаптацією студентів до умов дистанційного навчання, особливо вокально-хорових спеціальностей.

Аналіз останніх досліджень чи публікацій, в яких започатковано розв'язання даної проблеми і на які спирається автор. У ході вивчення наукової літератури з теми дослідження було встановлено, що авторами представлені різні аспекти проблеми підготовки вокалістів (Г. Григор'єва, М. Картавцева, С. Коновалова, В. Лімін, О. Прядко, Л. Рапацька, Р. Сашинкова, Л. Тарасюк, Є. Фролова, І. Швець). Особливої уваги заслуговують роботи педагогів (І. Алієва, Є. Баженової, О. Грибкова, В. Ємельянова, Є. Карпенко, М. Найдіна), присвячені проблемам вокально-хорової підготовки. Особливості становлення та впровадження дистанційної освіти в Україні висвітлено у працях: Т. Білик, Л. Карташової, Т. Коваль, О. Співаковського, О. Спіріна, С. Стрельбицька, Л. Штихно та ін. Питанням розвитку системи дистанційного навчання займалися такі вчені, як: А. Беляєв, А. Губанова, М. Данилов, І. Доценко, Н. Клокар, Ю. Моїсєєва, А. Новіков, П. Сікорський, Т. Трішина, Л. Шульга. Хоча в дослідженні становлення дистанційного навчання велика кількість наукових напрацювань, але варто більше уваги приділяти саме проблемам адаптації студентів вокально-хорових спеціальностей до його умов.

Метою статті є визначення особливостей адаптації студентів вокально-хорових спеціальностей до умов дистанційного навчання.

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів. Вокально-хорове мистецтво – один із найдавніших проявів музичної творчості, що впливає на формування духовного та творчого потенціалу суспільства. Специфічні особливості цього виду мистецтва полягають в об'єднанні в

єдиний процес творчої діяльності авторів творів, виконавців та слухачів. У зв'язку з цим вокально-хорове мистецтво необхідно розглядати не лише як безпосередню роботу педагогів-хормейстерів, концертмейстерів, учасників хорового колективу, а й як створення умов для всебічного самовираження кожної особи, що бере участь у вокально-хоровій творчій діяльності.

Так, у студентів вокально-хорових спеціальностей вже з першого кусу основним являється створення внутрішнього образу, уявлення про звук, який потрібно проспівати. Перше завдання педагога – переконати студента у правильності вимог, щоб вплинути на правильне звукове уявлення. У процесі навчання необхідна повна довіра до педагога, особливо на перших етапах, поки навички студента ще недостатньо розвинені для самоконтролю за звучанням та його внутрішній вокальний образ ще не відповідає дійсному звучанню голосу.

Аналізуючи етимологію таких понять як «хорове» та «вокальне» виконання, можемо сказати, що хорове виконання – це процес, при якому вся увага зосереджується на взаємодії та спільних виконавчих діях всього складу. Будь-який хоровий спів, безумовно, може бути оздоблено виконанням соліста або групи солістів. Хорові заняття сприяють розкриттю співочого таланту кожної окремої особи, що залежить від систематичної та індивідуальної або індивідуально-групової досить високої техніки співу (Лімін, 2011).

Хорові заняття сприяють розвитку співочих та слухових навичок, точної інтонації, мелодійного та гармонійного слуху, усвідомленого ладового інтонування в ансамблі. На заняттях хору формуються навички роботи з хоровим колективом, вміння розспівати хор, знання про прийоми навчання хорових творів, навички підбору хорового репертуару, що збагачує загальну музичну культуру студента (Дыганова, Явгильдіна, 2019).

На думку викладачів-хоровиків, хоровий спів сам по собі вже є самостійною музично-освітньою інтерактивною технологією. Наприклад, навчання читання з аркуша хорової партитури, яке дає можливість, окрім розвитку виконавських навичок, тренувати, розвивати та використовувати свій периферичний зір, стежити одночасно за розвитком партії акомпанементу без побоювання, що він помилиться, адже працює в колективі та постійно відчуває підтримку товаришів. Хорова інтерактивна технологія не потребує спеціальної підготовки викладача, розбудови структури заняття, додаткового часу (Найдіна, Грибкова, 2016).

Роль високої вокальної майстерності у спільному хоровому співі досить велика, тому що при усвідомленому виконанні в колективі кожен студент відчувається відповідальним учасником і «підлаштовує» свій голос за темпом, тембром, силою і т. д. до загального звучання хору. Звідси впливає диференціально-орієнтоване вдосконалення виконавчої майстерності завдяки міждисциплінарним зв'язкам, а також своєрідної наступності та послідовності у процесі вокально-хорових занять.

У вокально-хоровій роботі на заняттях також використовуються вокально-прикладні технології класичного співу. Стосовно хорового виконавства – це вироблення єдиних вокально-хорових виконавських навичок колективу: висока вокальна позиція під час співу, стиль звукоутворення, формування голосних звуків.

Хоровій роботі над емоційною виразністю виконання твору, найбільш глибокої передачі його художнього образу, закладеного композитором, значно сприяє використання емоційно-мистецьких прикладних технологій. Для емоційно-художнього і виразного співу недостатньо лише точного виконання тексту та підкреслення аспектів. Необхідно глибоке занурення в характер твору, що виконується, творче співпереживання, відчуття співучасті в процесі створення і передачі сенсу твору та його образного змісту. Результатом використання емоційно-художніх прикладних технологій є зростання професійної виконавської майстерності навчального колективу, гнучкості та виразності виконання, уміння донести до слухача образно-емоційний устрій твору. Все це, зрештою, сприяє підвищенню рівня знань, умінь та навичок студентів вокально-хорових спеціальностей.

Загалом вокально-хорова підготовка вимагає системної організації навчально-професійного матеріалу, структурування змісту вокально-хорових дисциплін у п'ять основних блоків, згідно напрямів: теоретичного, методичного, дослідницького, виконавського, педагогічного (табл. 1).

Отже, як видно з табл. 1, теоретичний блок спрямований на оснащення студентів теоретичними знаннями в галузі вокально-хорової педагогіки та мистецтва; метою технологічного блоку є озброєння методичним арсеналом: технологією диригування, технологією та психотехнікою хорового співу, методиками роботи з хоровими колективами; дослідницький блок орієнтований на організацію та педагогічний супровід науково-дослідної діяльності студента; виконавчий – на оволодіння навичками виконання вокально-хорових творів; педагогічний блок націлений на коор-

динування самоосвітньої діяльності студентів з вивченням вокально-хорового репертуару в реальних професійних умовах, аналізу науково-педагогічних праць та виконавського досвіду авторитетних хорових диригентів.

Зауважимо, що сьогодні такий досить насичений та об'ємний характер підготовки студентів вокально-хорових спеціальностей в умовах поширення пандемії вимагає широкого впровадження у вузівську практику дистанційної форми навчання. Викладачі вимушені здійснювати пошук нових інноваційних форм організації, проведення хорових занять та методичних консультацій, підбиття підсумків та здійснення контрольних заходів, які б дозволили вирішити всі поставлені завдання у повному обсязі в онлайн форматі.

В результаті, аналіз ситуації у вітчизняних вишах показав, що сьогодні спостерігаються зміни у перерозподілі навчального навантаження – це суттєве скорочення контактних аудиторних годин, відведених на виконавську та методичну підготовку майбутнього фахівця та перенесення значної частки освітнього навантаження до розділу самостійної роботи студентів. Перед педагогічною спільнотою постало завдання з пошуку вирішення ситуації, що склалася. Як показала практика, переконливими варіантами стали такі: реалізація практико-орієнтованої методичної стратегії в аудиторних формах занять з вокально-хорових дисциплін; включення до освітнього процесу ефективних методів підготовки та організації самоосвіти студентів, у тому числі технології дистанційного навчання.

В сучасних умовах дистанційне навчання знаходить все більш широке застосування у вищій мистецькій школі. Це пов'язано з тим, що дистанційне навчання як інноваційний освітній процес з використанням інформаційно-комп'ютерних технологій допомагає студентам реалізовувати власні освітні цілі, спрямовані на розвиток особистості. При використанні дистанційної форми навчання значущими стають не лише знання, але головне – вміння їх застосовувати для вирішення конкретних життєвих проблем, способи оволодіння знаннями та їх успішне використання в різних ситуаціях, а також вміння приймати відповідальні аргументовані рішення (Стрельбицька, 2020).

Вчений Л. Штихно зазначає, що дистанційне навчання – освітній процес, який повністю або частково реалізується за допомогою комп'ютерів і телекомунікаційних засобів (Штихно, 2016). Інша дослідниця С. Стрельбицька визначає дистанційне навчання як освітній процес у ході якого надається істотна частина навчального матеріалу

Структурування змісту вокально-хорових дисциплін

Напрями	Опис
Теоретичний	напрямок цієї підготовки покликаний забезпечити майбутніх фахівців теоретичними знаннями – це знання з історії та теорії вокально-хорової освіти та виконавства; теоретичними знаннями про хор, як виконавчий колектив; методичними знаннями про роботу з хоровими колективами; теоретичними основами формування техніки диригування; знаннями про художні стилі, напрямках та їх заломленні в хоровій звучності за допомогою диригентського жесту; знаннями про хорову літературу, спеціальну термінологію;
Методичний	напрямок озброює студента технологічним арсеналом, до складу якого входять: – методика диригування (володіння диригентським апаратом, системою афтактів, різними видами ведення звуку, диригентською «аплікатурою», типами диригентської техніки; – методика та психотехніка хорового співу (володіння вокально-хоровою технікою, освоєння хорового репертуару у репетиційному процесі, концертний виступ у ролях диригента хорового колективу та артиста хору); – педагогічні методики роботи з хоровими колективами (включають теоретичне та практичне моделювання роботи над піснею, репетиційну роботу з навчальними хоровими колективами та хормейстерською роботою в умовах педагогічної практики у школі);
Дослідницький	напрямок відповідає за підготовку та організацію науково-дослідної діяльності, оволодіння методами дослідницької діяльності; методами розвитку аналітичного мислення, розвитку усного та письмового мовлення студента. Серед форм організації цього виду діяльності можна перерахувати: попередню роботу над хоровою партитурою, підбір пісенного та хорового репертуару, підготовку наукових доповідей та виступ на семінарах та конференціях, виконання письмових анотацій на вокально-хорові твори, підготовку та захист рефератів та курсових робіт, наукові публікації;
Виконавський	Вокально-хорова підготовка у даному напрямку реалізується в такий спосіб. Майбутній фахівець здійснює виконавчу діяльність з освоєння навчально-концертного репертуару як артист хору. Займаючи позицію хормейстера, студент проходить довгий шлях: створює моделі хорових творів у різних видах пізнавально-творчої діяльності (виконання хорової партитури на фортепіано, вокальне виконання голосів хорових партій, диригування, виконання хорової партитури на фортепіано концертмейстером); потім переходить до реальної репетиційної роботи зі студентським хоровим колективом та диригуванню в умовах концертного виступу;
Педагогічний	напрямок представлений так: 1) вивчення науково-педагогічних праць та виконавського досвіду авторитетних хорових диригентів, музикознавчої, методичної та хорової літератури (нотної, аудіо) та шкільного пісенного репертуару, аудіо та відео матеріалів вокально-хорового мистецтва; 2) практико-орієнтованою навчальною діяльністю студентів в організованих професійних умовах, що дозволяють здійснювати формування педагогічного досвіду студентів, а саме: – підбір та робота над пісенним репертуаром у спеціально створених умовах; – планування музично-педагогічної діяльності (постановка завдань, знаходження шляхів їх вирішення); – здійснення репетиційного процесу зі студентським хоровим колективом; – концертні виступи; – навчально-педагогічною взаємодією та роллювою діяльністю викладача (педагог індивідуальних та групових занять, лектор, керівник та диригент хорового колективу, науковий керівник) та студента (співак хорового колективу, хормейстер, вчитель музики, автор анотацій наукових доповідей і т.д.).

Джерело: складено автором на основі (Грибкова, Ушакова, 2016; Прядко, 2009; Тарасюк, 2021; Швець, 2016)

і більша частина взаємодії з викладачем здійснюються з використанням сучасних інформаційних технологій: супутникових зв'язків, комп'ютерних телекомунікацій, національного й кабельного телебачення, мультимедіа, навчальних систем (Стрельбицька, 2020).

На думку Ю. Ю. А. Беляєва, А. Котарьова, Ю. Моїсєєва та Т. Трішиної характерними рисами дистанційного навчання є: гнучкість; модульність; паралельність; велика аудиторія; економічність; технологічність (рис. 1).

Дистанційне навчання є одним з альтернативних підходів, який може замінити очне або традиційне навчання і є одним з ключових факторів розвитку вищої мистецької освіти. Виходячи з багатofункціональності, дистанційне навчання з використанням електронних технологій широко застосовується у викладанні дисциплін для студентів вокально-хорових спеціальностей.

Досвід організації та проведення хорової практики показав, що найбільшу ефективність мають такі форми дистанційної роботи, як вебінари,

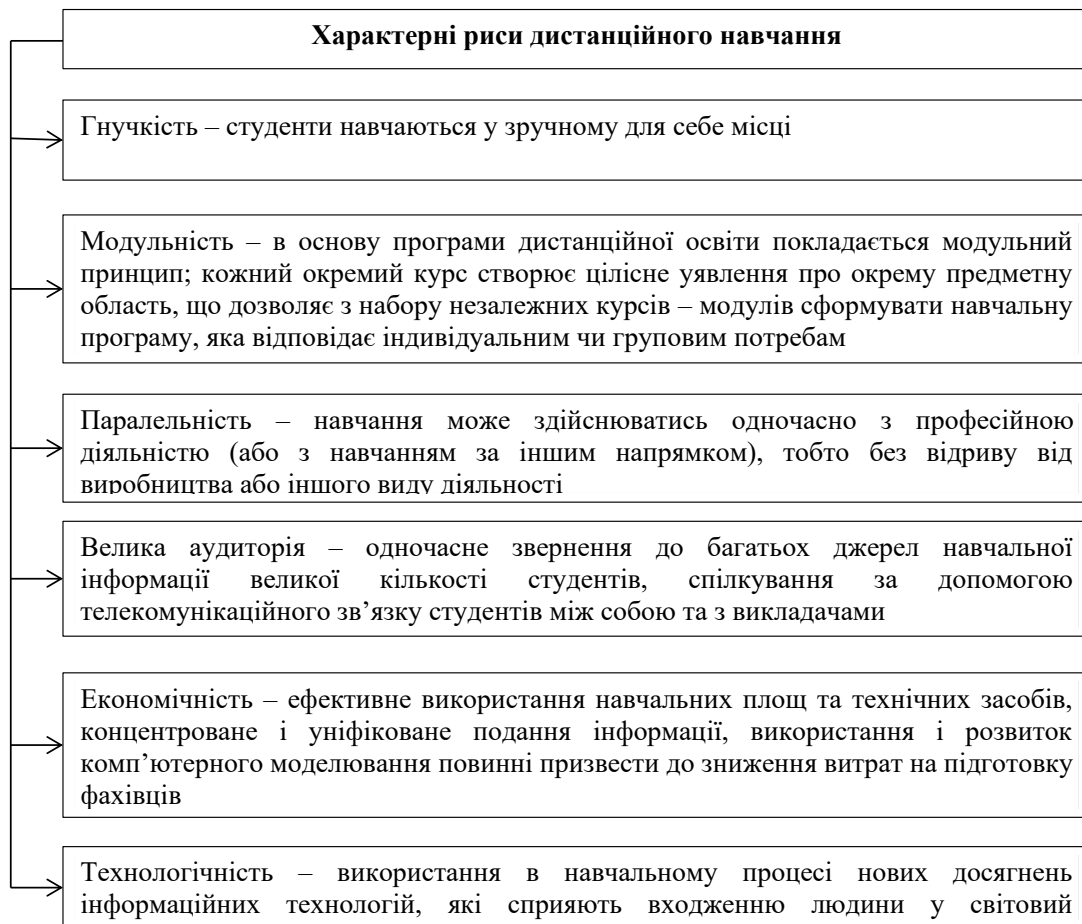

Рис. 1. Характерні риси дистанційного навчання

Джерело: складено автором на основі (Беляєв, Котарев, Трішина, 2014; Моїсєєва, 2010)

відеоконференції, онлайн-консультації, що проводяться на навчальних платформах ZOOM та Moodle (Big Blue Button). Вони дозволяють поєднати онлайн-заняття з можливістю їх аналізу та обговорення в режимі реальної присутності всіх учасників освітнього процесу (керівника практики, методистів-хормейстерів, студентів, учасників хорового колективу).

Наприклад, зміст лекційного курсу «Історія та теорія хорового виконавства» охоплює історію хорової культури, теоретичні питання хорознавства, історію диригентсько-хорового виконавства, основні проблеми диригентсько-хорової практики. Дисципліна супроводжується електронним курсом у системі управління освітою MOODLE, яка має організувати самостійну роботу студента. Подання результатів самостійної роботи здійснюється у різних жанрах дослідницької роботи: анотація на вокально-хоровий твір, есе, реферат, дослідницький проект, наукова доповідь, стаття. На платформах ZOOM відбувається навчально-педагогічна взаємодія, під час якої ведеться обговорення актуальних питань, вислов-

люються особисті судження, проводяться консультації та захист студентських робіт.

Значну частку навчального навантаження в освоєнні практичної дисципліни «Хорове диригування» займає позааудиторна робота студентів, у процесі якої здійснюється підбір вокально-хорового репертуару; проводиться попередня робота над хоровим твором (виконання партитур на фортепіано, вокальне вивчення голосів хорових партій, диригентське управління голосами хорових партій, виконання письмової інструкції на вокально-хоровий твір) (Карпенко, 2021). З метою методичного супроводу розробляються електронні навчальні посібники у системі MOODLE. Враховуючи складність самостійного розуміння професійних «секретів» хорового диригента викладачами застосовується дистанційне консультування з використанням комунікативних можливостей месенджерів, соціальних мереж, програм відеозв'язку.

Програма дисципліни включає такі завдання: знайомство із зразками виконавських інтерпретацій прикладів музики для співочих колективів,

вокальних ансамблів; знайомство з партитурами з великою кількістю голосів, із поліфонічною фактурою; слухання та аналіз аудіозаписів вокальних творів різних епох, стилів, жанрів; самостійне ескізне вивчення вокально-хорових партитур; підбір засобів управління вокальним виконанням; передача змодельованого образу засобами диригентської техніки. Студенти мають можливість досягти вищезазначених завдань, використовуючи інноваційні мережеві технології, прикладом яких є музичні стрімінгові платформи та сервіси, що дозволяє вокально вивчати голоси хорових партій, стежити за просуванням музичних виконавців та результатами їх творчості. В даний час змінилися практики слухання музики та її поширення, а використання стрімінгових сервісів створило принципово інший контекст комунікаційної взаємодії музикантів та слухачів (студентів). Сьогодні найпопулярнішими стрімінговими платформами вважаються Apple Music, Google.Play Music, Yandex Music, Spotify, Boom (Vkontakte), Amazon Music, SoundCloud, YouTube Music, Deezer, Pandora, Tidal, Napster та офлайн-плеєри (піратські версії). Крім того, стрімінгові сервіси стали одним із майданчиків для розміщення реклами, у тому числі аудіореклами. Кількість користувачів таких платформ зростає щомісяця, платформи конкурують одна з одною. У цій великій конкурентній боротьбі виграє слухач, тому що і музиканти, і сервіси намагаються створювати такий контент, який відповідатиме потребам кінцевого слухача, впливаючи як на онлайн, так і офлайн формати.

Дисципліна «Хоровий клас» – ключова у вокально-хоровій підготовці студентів, тому що тут студент-музикант займає позиції співака хору та хормейстера. Як співак студент нарощує вокально-хорові та співочо-слухові навички, які надалі виконуватимуть дві функції: особисте володіння вокальною технікою, технологією постановки та розвитку співацького голосу. Працюючи з хоровим колективом як хормейстер, студент набуває навички технології роботи над вокально-хоровим твором; навички комунікації у наступних сферах: візуальна, вербальна, мануальна, пантомімічна, вольова, слухова, музично-виразна. Освоєння цієї дисципліни здійснюється в режимі хорових репетицій, дистанційна форма використовується при індивідуальній роботі зі студентами – це розучування та відпрацювання хорових партій.

Багато викладачів в якості основної програми для відеозанять використовують месенджер Skype – спрацьовує як ефект популярності, так й наявність цієї програми на багатьох моделях

комп'ютерів та телефонів у числі встановлених. Для студентів вокально-хорових спеціальностей Skype, на наш погляд, малопридатний, оскільки якість звукопередачі в програмі близька швидше до незадовільного рівня. Місце її удосконаленої версії (програми Skype для бізнесу), з ширшими конференц-можливостями, нині займає програма Microsoft Teams. У різних конференц-програмах функція загального екрану реалізована дещо по-різному. Розглянемо основні її особливості та переваги для роботи.

Основна зручність загального екрану програми Microsoft Teams полягає в тому, що він дозволяє педагогу не лише показувати файли зі свого комп'ютера, а й запускати будь-які програми, наявні на пристрої. В результаті:

– педагоги-теоретики можуть не лише продемонструвати на цьому екрані нотний текст (для аналізу або співу з аркуша), але і файл з відео нотами. Загальний екран також можна використовувати як онлайн-фонотеку для колективного прослуховування музичних та музично-сценічних творів на заняттях з усіх вокально-хорових дисциплін. Диктанти з сольфеджіо (у разі відсутності у педагога цифрового інструменту) для передачі звуку з найкращою якістю можна записувати заздалегідь і відтворювати за допомогою загального екрану. Так можна чинити і з тембровими диктантами, зокрема диктантами з музичних творів, даючи їх як фрагменти оригінального звукового файлу;

– педагоги-виконавці можуть показати ноти прямо на занятті при розборі зі студентами особливостей твору, який вони виконують. Якщо ж педагогам зручніше продовжувати використовувати на дистанційних заняттях отриманий від студента відеофайл (з його співом) вони можуть викласти його на загальний екран і розібрати виконання в прямому ефір, зупиняючи запис і відразу ж даючи до нього коментарі. Цей спосіб економить значну кількість часу (на витрату якого під час запису та пересилання файлів з обговореннями записів, надісланих студентами, часто скаржаться педагоги).

В меню загального екрану Microsoft Teams є вкладка дошка для записів (Whiteboard), на ній можна малювати, писати віртуальним пером або стилусом (за наявності сенсорного екрану). Її зручно використовувати на заняттях з аналізу музичних форм або поліфонії, де потрібно показувати деякі схеми та формули (рис. 2). Втім, головне тут – саме наявність загального екрану в конференц-програмі, оскільки «класну дошку» можна відкрити (у середовищі Windows) окремо, у програмі Microsoft Whiteboard.

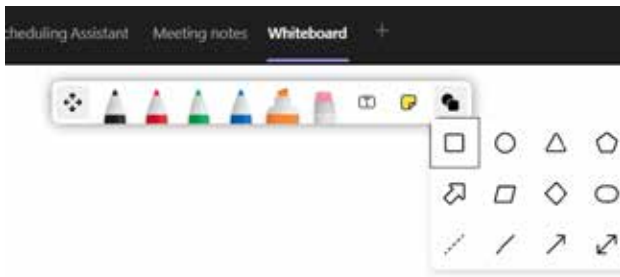

Рис. 2. Вкладка дошка для записів (Whiteboard)

Педагогу, що працює в конференц-програмах, які мають опцію включення загального екрану, щоб уникнути неприємних інцидентів з трансляванням будь-ким із учасників (наприклад, у контексті ведення майстер-класів) небажаного стороннього контенту, обов'язково варто виставити в налаштуваннях програми заборону використання цього загального екрану будь-ким іншим, крім ведучого.

У деяких формах роботи на індивідуальних заняттях використання загального екрану методично не є доцільним. Так, розбір помилок у задачі з гармонії краще проводити з використанням паперу. В цьому випадку студент надсилає педагогу фото з вирішеним ним завданням, педагог перевіряє завдання у режимі реального часу, студент помічає помилки у себе в зошиті, одночасно слухаючи пояснення педагога.

Зауважимо, що важливим чинником професійного розвитку студента є його участь у вокальних конкурсах та фестивалях. Дистанційна форма проведення подібних заходів стала фактично єдиною можливою, починаючи з другої чверті 2020 року. Фестивалі та конкурси вокально-хорового мистецтва в 2020 році пройшли шлях значної трансформації. Низку фестивалів було скасовано, особливо ті, час проведення яких припадав на початок карантинних заходів. Разом з тим, значна частина фестивалів модифікувалась та перейшла у дистанційний онлайн-формат. Даний чинник сприяв просуванню розвитку вокально-хорового мистецтва, взаємодії представників різних шкіл, а також активізації культурно-мистецького життя. Також можна зазначити вдалу практику проведення фестивалів під відкритим небом, яка довела свою доцільність в контексті вітчизняного мистецького простору. За умови поширення карантинних заходів вкорінюється практика перегляду відео з конкурсантами, в той час як фіналісти виступають у прямому ефірі, який транслюється у соціальних мережах. Все це свідчить про те, що вокально-хорове мистецтво продовжує розвиватися.

Можливо, що в подальшій перспективі на базі кожної музичної вищої школи буде організовано студентський вокальний конкурс, участь у ньому студентів буде включена у програму навчання та результати конкурсу, а не лише екзаменаційні оцінки, стануть одним із показників професійного зростання студентів.

Узагальнюючи результати досвіду реалізації дистанційного навчання у вокально-хоровій підготовці, можна виділити такі характерні риси: 1) системна організація процесу вокально-хорової самоосвіти, заснованої на принципі активізації цілеспрямованої, інтенсивної, контрольованої самостійної роботи студента; 2) індивідуалізація навчання, що надає можливість студенту-музиканту компенсувати освітні прогалини у вокально-хоровій освіті, реалізовувати освітні та науково-творчі потреби з індивідуальної освітньої траєкторії; 3) періодичне поєднання аудиторних та дистанційних форм у вокально-хоровій підготовці майбутнього фахівця сфери мистецтва дозволяє досягати збалансованого освітнього результату.

При цьому реалізація дистанційного підходу в освітню практику має бути забезпечена такими умовами: по-перше, наявність матеріально-технічної бази та спеціального методичного забезпечення у вигляді цифрових освітніх ресурсів з вокально-хорових дисциплін; по-друге, дистанційний формат вокально-хорової підготовки повинен бути забезпечений спеціальними навчально-методичними посібниками із самостійної вокально-хорової підготовки та можливістю отримання дистанційної педагогічної консультації.

На нашу думку, основними заходами щодо подальшого поширення дистанційних технологій у підготовці студентів вокально-хорових спеціальностей є: 1) організація електронного освітнього середовища для прояву ініціативи, творчості, артистизму та самостійності студентів; 2) створення закладом вищої освіти оптимальних умов розвитку вокально-хорових здібностей студентів; 3) підтримка та розвиток сталого інтересу студента до естрадної творчості; 4) адаптація та психологічна підтримка студентів; 5) розвиток комунікативних навичок особистості, створення комфортних умов для творчої роботи.

Висновки з даного дослідження і перспективи подальших розвідок у цьому напрямі. Отже, можна зробити висновок, що вокально-хорова освіта в університеті перебуває у складних умовах і вимагає пильної уваги та підтримки з боку адміністративного та науково-педагогічного корпусу. Досягнення професійних вимог, що задаються стандартами, до майбутнього музиканта

можливе при комплексному застосування всіх освітніх ресурсів, починаючи від висококваліфікованих педагогічних кадрів, сучасних практико-орієнтованих форм та методів освоєння вокально-хорових дисциплін, у тому числі технологій дистанційної освіти, та завершуючи організованою професійною самоосвітою студента.

Загалом дистанційне навчання сприяє реалізації сучасних освітніх парадигм – таких, як індивідуалізація і диференціація навчальної діяльності, самоосвіта та саморозвиток студентів. Музичний педагог, працюючий зі студентами вокально-хорових спеціальностей, пови-

нен не тільки мати необхідний рівень знань, а й володіти сучасними досягненнями науки. Йому потрібно знати, які явища голосотворення на даний момент вже зрозумілі, що є головним, а що – другорядним. Педагог має розуміти, що вокальна діяльність із хоровим колективом у досить великому масштабі впливає на хорове виконання. Але, тим не менш, дуже важливо створювати передумови індивідуальної виконавчої варіативності, у зв'язку з чим діапазон інновацій в аспекті вокальної методики хорового виконання буде постійно розширюватися, оновлюватися та доповнюватися.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Беляев А.Н. Котарев А.В., Тришина Т.В. Рациональный подход к реализации дистанционных образовательных технологий в вузе. *Вестник Воронежского государственного аграрного университета*. 2014. № 1-2 (40-41). С. 121–124.
2. Грибкова О.В., Ушакова О.Б. Культурно-образовательная среда в системе музыкального образования высшей школы. *Мир науки, культуры, образования*. 2016. № 1 (56). С. 190–192.
3. Дыганова Е.А., Явгильдина З.М. Трансформации в профессиональном образовании будущих педагогов-музыкантов: практико-ориентированная стратегия. *Межкультурное взаимодействие в современном музыкально-образовательном пространстве* : материалы XVII Международной научно-практической конференции. Москва : МГИК, 2019. 408 с. С. 20–25.
4. Карпенко С.В. Методичні основи вивчення хорового диригування на першому курсі навчання. Методичні рекомендації для здобувачів вищої освіти молодших курсів першого (бакалаврського) рівня та викладачів інститутів культури і мистецтв педагогічних університетів України. Суми : Вид-во СумДПУ імені А. С. Макаренка, 2021. 48 с.
5. Лімін В. Формування вокальної культури у студентів інститутів мистецтв на засадах художньо-мистецьких традицій. *Молодь і ринок*. 2011. № 10. С. 159–162.
6. Моїсєєва Ю.Ю. Дистанційне навчання: інноваційна форма вищої освіти. *Актуальні проблеми економічного і соціального розвитку регіону*. 2010. С. 369–372.
7. Найдина М.М., Грибкова О.В. Развитие коммуникативной культуры в условиях музыкально-педагогического образования на примере работы с хоровым коллективом. Стратегия развития образовательного пространства в контексте интеграции культуры и искусства : коллективная монография. Москва, 2016. С. 145–153.
8. Прядко О. Розвиток співацького голосу : методичні рекомендації. Кам'янець-Подільський : Буйницький О. А., 2009. 92 с.
9. Стрельбицька С.М. Використання освітніх технологій дистанційного навчання для забезпечення навчального процесу у ЗВО. *Theoretical and empirical scientific research: concept and trends*. 2020. № 3. С. 37–42.
10. Тарасюк Л. Особливості формування культури вокального виконавства в системі професійної підготовки студентів-вокалістів. *Актуальні питання гуманітарних наук*. 2021. Вип 38. Том 3. С. 161–167.
11. Швець І. Б. Формування вокально-виконавської культури майбутнього педагога-музиканта як педагогічна проблема. *Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання у підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми*. 2016. Вип. 46. С. 337–340.
12. Штихно Л. В. Дистанційне навчання як перспективний напрям розвитку сучасної освіти. *Молодий вчений*. 2016. № 6 (33). С. 489–495.

REFERENCES

1. Belyayev A.N., Kotarev A.V., Trishina T.V. Ratsionalnyy podkhod k realizatsii distantsionnykh obrazovatelnykh tekhnologiy v vuze [Rational approach to the implementation of distance learning technologies in higher education]. *Voronezh State Agrarian University Bulletin*. 2014. No 1-2 (40-41). Pp. 121–124 [in Russian].
2. Hrybkova O.V., Ushakova O.B. Kulturno-obrazovatelnaia sreda v systeme muzykal'nogo obrazovaniya vysshei shkoly [Cultural and educational environment in the system of music education in higher education]. *The world of science, culture, education*. 2016. No 1 (56). Pp. 190–192 [in Russian].
3. Dyhanova E.A., Yavhyldyna Z.M. Transformatsyy v professyonalnom obrazovanii budushchykh pedahohov-muzykantov: praktyko-oryentirovannaia stratehiya [Transformations in the professional education of future music teachers: a practice-oriented strategy]. *Intercultural interaction in the modern musical and educational space* : materials of the XVII International Scientific and Practical Conference. Moskva : MHIK, 2019. 408 p. [in Russian].
4. Karpenko Ye.V. Metodichni osnovy vyvchennia khorovoho dyryhuvannia na pershomu kursi navchannia. Metodichni rekomendatsii dlia zdobuvachiv vyshchoi osvity molodshykh kursiv pershoho (bakalavrskoho) rivnia ta vykladachiv instytutiv kultury i mystetstv pedahohichnykh universytetiv Ukrainy [Methodological foundations for the development of choral conducting at the first course of training. Methodological recommendations for the health education

of young students of the first (bachelor's) level and university students at the institutes of culture and science of pedagogical universities of Ukraine]. Sumy : Vyd-vo SumDPU imeni A. S. Makarenka, 2021. 48 p. [in Ukrainian].

5. Limin V. Formuvannia vokalnoi kultury u studentiv instytutiv mystetstv na zasadakh khudozhno-mystetskykh tradytsii [Formation of vocal culture among students of the institutes of mysticism in the ambush of artistic and mystical traditions]. *Youth and market*. 2011. No. 10. Pp. 159–162 [in Ukrainian].

6. Moisieieva Yu.Iu. Dystantsiine navchannia: innovatsiina forma vyshchoi osvity [Distance learning: an innovative form of higher education]. Actual problems of economic and social development of the region. 2010. Pp. 369–372 [in Ukrainian].

7. Naidyna M.M., Hrybkova O.V. Razvytye kommunykativnoi kultury v usloviakh muzykalno-pedahohycheskoho obrazovanyia na prymere roboty s khorovym kolektyvom [The development of a communicative culture in the conditions of musical and pedagogical education on the example of working with a choir]. Strategy for the development of educational space in the context of the integration of culture and art : collective monograph. Moskva, 2016. Pp. 145–153 [in Russian].

8. Priadko O. Rozvytok spivatskoho holosu [Development of the voice of speech]. Kamianets-Podilskyi : Buinytskyi O. A., 2009. 92 p. [in Ukrainian].

9. Strelbytska S.M. Vykorystannia osvitchnikh tekhnolohii dystantsiinoho navchannia dlia zabezpechennia navchalnoho protsesu u ZVO [The use of educational technologies of distance learning to ensure the educational process in the free economic zone. *Theoretical and empirical scientific research: concept and trends*. 2020. No. 3. Pp. 37–42 [in Ukrainian].

10. Tarasiuk L. Osoblyvosti formuvannia kultury vokalnoho vykonavstva v systemi profesiinoi pidhotovky studentiv-vokalistiv [Features of the formation of the culture of vocal performance in the system of professional training of students-vocalists]. *Current issues of the humanities*. 2021. No. 38. Pp. 161–167 [in Ukrainian].

11. Shvets I. B. Formuvannia vokalno-vykonavskoi kultury maibutnoho pedahoha-muzykanta yak pedahohichna problema [Formation of vocal-performing culture of the future teacher-musician as a pedagogical problem]. *Modern information technologies and innovative teaching methods in training: methodology, theory, experience, problems*. 2016. No. 46. Pp. 337–340 [in Ukrainian].

12. Shtykhno L. V. Dystantsiine navchannia yak perspektyvnyi napriam rozvytku suchasnoi osvity [Distance learning as a promising area of modern education]. *Young scientist*. 2016. No. 6 (33). Pp. 489–495 [in Ukrainian].